

УДК 796.011.3-053.6(091)

DOI: 10.31470/2786-6327/2022/2/93-100

Оксана Миздренко

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології Університету Григорія Сковороди в Переяславі

mizdrebko_oksana@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3996-5825>

Researche ID: W-5172-2018

(вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., 08401, Україна)

ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ РОЗРОБОК ПРОФЕСОРА В.Я. ПІДГАСЬЦЬКОГО В ГАЛУЗІ ГІГІЄНИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Останнім часом, у зв'язку тенденціями сьогодення, особливо гостро постає проблема погіршення здоров'я у школярів та студентської молоді. Одним із важливих чинників цієї проблеми є недооцінення ролі фізичної культури у житті підростаючого покоління. У вирішенні питань збереження здоров'я молоді, що є запорукою подолання демографічної кризи в Україні та нарощення її соціально економічного потенціалу, важливе місце посідає звернення до досвіду минулих поколінь. Поставлені ще у 20-х рр. ХХ ст. вченим-гігієністом В. Я. Підгасцьким актуальні питання розробки та впровадження заходів здоров'язбереження підростаючого покоління засобами фізичної культури і сьогодні посідають вагомe місце в реалізації освітніх програм навчальних закладів спрямованих на відтворення здоров'я і забезпечення повноцінного генетичного фонду нації.

Метою статті було здійснити аналіз наукових праць професора В. Я. Підгасцького у галузі фізичного виховання та розкрити значення наукових пошуків і розробок вченого щодо збереження здоров'я підростаючого покоління та молоді.

Зокрема, у даній статті, висвітлено активну участь професора В. Я. Підгасцького у створенні осередків наукової роботи з даної проблематики. Проаналізовано першочергові заходи з фізичної культури, які в поєднанні з активною консультативною допомогою у справі боротьби зі спадковими хворобами, на думку вченого повинні були лягти в основу євгенічної політики країни, яка б сприяла покращенню демографічної ситуації. Реалізація цих прагнень ученого почала втілюватися в життя за часів керівництва Інститутом фізичної культури Всеукраїнської академії наук. Широка наукова ерудиція, обізнаність із новітніми досягненнями світової гігієнічної науки, дозволили керівникові Інституту В. Я. Підгасцькому зорієнтувати діяльність новоутворених підрозділів на дослідження найактуальніших проблем. Наукове опрацювання професором В. Я. Підгасцьким проблем фізичного оздоровлення населення у поєднанні з системним підходом щодо фізичного виховання молодого покоління стало одним із вагомих чинників, які сприяли масовому розвитку фізкультури і спорту в Україні.

Обґрунтовано, що поставлені ще на початку ХХ ст. професором В. Я. Підгасцьким питання не лише відтворення, а й зміцнення здоров'я, формування навичок здорового способу життя, мотивації до всебічного фізичного розвитку засобами фізичної культури не втратили актуальності й до нині. Нині коли в Україні ситуація у сфері фізичної культури та спорту залишається складною, важливо пам'ятати про надбання учених медико-профілактичного профілю у цьому напрямку. Адже, як у минулому так і нині гармонійний розвиток, здоров'я молоді є серед пріоритетів державної політики. Саме тому комплекс заходів, які спрямовані на збереження здоров'я треба починати з дошкільного періоду, активно продовжувати в початковій та зміцнювати в старшій ланці школи. У вирішенні цих завдань важливим є створення та організація здоров'язбережувального освітнього простору, спрямованого на

виховання бережливого ставлення до свого здоров'я, прищеплення інтересу та звичок до занять фізичними вправами та володінні елементарними знаннями з гігієни фізичного виховання.

Ключові слова: *здоров'я, гігієна фізичного виховання, генофонд, здоров'язбереження, рухова активність.*

Oksana Myzdrenko

Candidate of Historical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Medical and Biological Disciplines and Valeology, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

mizdrebko_oksana@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3996-5825>

Researcher ID: W-5172-2018

(30, Sukhomlynsky Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401)

IMPLEMENTATION OF SCIENTIFIC DEVELOPMENTS OF PROFESSOR V. PIDHAIETSKYI IN THE FIELD OF HYGIENE AND PHYSICAL CULTURE INTO THE EDUCATIONAL PROCESS OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

In recent times, due to current trends, there has been a particularly acute problem of deteriorating health among schoolchildren and young students. One important factor in this problem is the underestimation of the role of physical culture in the life of the rising generation. The experience of past generations is of great importance in overcoming the demographic crisis in Ukraine and enhancing the country's social and economic potential. The actual issues of the development and implementation of health protection measures for the younger generation by means of physical culture, raised in the 20s of the twentieth century by the scientist-hygienist V.Ya. Pidhaietskyi, still occupy a significant place in the implementation of educational programs of educational institutions aimed at reproducing health and ensuring a full genetic fund of the nation.

The purpose of the article was to analyze the scientific works of Professor V. Ya. Pidhaietskyi in the field of physical culture and to disclose the importance of scientific research and development of the scientist to preserve the health of the rising generation and youth.

In particular, this article highlights the active participation of Professor V. Ya. Pidhaietskyi in the creation of centers of scientific work on this range of problems. The priority measures on physical culture are analyzed, which, in combination with active advisory assistance in the fight against hereditary diseases, according to the scientist's thought, should have formed the basis of the country's eugenic policy, which would contribute to the improvement of the demographic situation. The realization of these aspirations of the scientist began to be realized during the leadership of the Institute of Physical Culture of the All-Ukrainian Academy of Sciences. Wide scientific erudition, awareness of the latest achievements of the world hygienic science, allowed the head of the Institute V.Ya. Pidhaietskyi to orient the activities of the newly formed units to the study of the most topical problems. Scientific study by Professor V.Ya. Pidhaietskyi of the problems of physical health improvement of the population in combination with a systematic approach to the physical education of the younger generation has become one of the important factors that contributed to the mass development of physical culture and sports in Ukraine.

It was substantiated that the questions of reproduction and strengthening of health, formation of healthy lifestyle skills, motivation for comprehensive physical development by means of physical culture, raised by Professor V. Pidhaietskyi in the early XX ieth century, have not lost their relevance today. Now, when the situation in the sphere of physical culture and sport remains difficult in Ukraine, it is important to remember the achievements of scientists of medical and preventive profile in this direction. For, both in the past and now, the harmonious development and health of young people are among the priorities of State policy. It is for this reason that a set of measures aimed at preserving health should begin in the preschool period, continue actively in primary school and be reinforced in upper secondary

school. In solving these problems, it is important to create and organize a health-preserving educational space aimed at fostering a careful attitude to health, instilling interest and habits in physical exercise and basic knowledge of hygiene in physical education.

Key words: *health, physical culture, genetic pool, health preservation, motion activity.*

Постановка проблеми. Сьогодні, враховуючи зростання суспільної напруженості в країні внаслідок загострення соціально-економічної кризи та військово-політичної ситуації, що супроводжується різким падінням життєвого рівня населення, підвищенням рівня безробіття та злочинності, збільшенням кількості психічних розладів, особливо серед представників найменш соціально незалежних та психологічно захищених верств населення, перед суспільством постають все нові задачі щодо збереження здоров'я нації.

Особливу занепокоєність викликає стан здоров'я дітей, шкільної та студентської молоді. Аналіз статистичних даних свідчить, що всього лише 5 % випускників шкіл є практично здоровими, 40 % школярів хронічно хворі, 50 % мають морфо-функціональні відхилення, до 80 % страждають на різні нервово-психічні розлади. Тільки 5 % юнаків допризовного віку не мають медичних протипоказань до проходження військової служби. У зв'язку з цим проблема вивчення механізмів здоров'я та шляхів його збереження є надзвичайно актуальною.

Фізична культура є важливим засобом гармонійного розвитку людини, формування основних систем і вдосконалення функціональних можливостей організму. Загалом фізичне виховання є головним чинником фізичного здоров'я людини. Недостатність рухової активності населення стримує формування здорового способу життя, від якого на 50 % залежить стан здоров'я людини. Роль медицини у цьому випадку зводиться лише до 10 %. Ігнорування цього факту призводить до відомих демографічних проблем та зростання захворюваності населення (Сіренко Р. Р.).

Саме профілактичний напрямок має бути пріоритетним у подоланні вищезазначених проблем. Адже, мета гігієни фізичного виховання полягає в профілактиці різноманітних захворювань, пов'язаних із дією факторів фізичної культури та спорту в осіб, які займаються фізичними вправами, у підвищенні оздоровчої ефективності занять фізичними вправами на основі створення умов, організації і змісту занять фізичною культурою та спортом.

Останнім часом особливо сильно постає проблема погіршення здоров'я у школярів та студентської молоді. Одним із важливих чинників цієї проблеми є недооцінення ролі фізичної культури у житті підростаючого покоління. Виховання здорового покоління з гармонійним розвитком фізичних і духовних якостей – одне із основних завдань сучасного суспільства. У будь-якій країні, яка заснована на гуманістичних та демократичних принципах, здоров'я людини є вищою цінністю, найважливішим надбанням держави, воно – безперечний пріоритет, запорука життєстійкості і прогресу суспільства. Тому фізичне виховання підростаючого покоління та молоді має дуже велике значення для підготовки гармонійно розвинених, висококваліфікованих фахівців (Дутчак М. В., 2009: с. 14).

Заняття фізичними вправами, незалежно від їх форми і змісту, обов'язково повинні сприяти зміцненню здоров'я особи, яка ними займається, що відповідає оздоровчій спрямованості всієї системи фізичного виховання. Реалізація оздоровчого принципу фізичного виховання можлива тільки за умови, що педагог із фізичної культури, тренер з виду спорту знайомі з основними положеннями гігієни.

У вирішенні питань збереження здоров'я молоді, що є запорукою подолання демографічної кризи в Україні та нарощення її соціально економічного потенціалу, важливе місце посідає звернення до досвіду минулих поколінь. Серед відомих учених медико-профілактичного профілю, що працювали у цьому напрямку є постать відомого в 20-х рр. ХХ ст. вченого-гігієніста Володимира Яковича Підгаєцького. На тлі названих проблем сучасності, коли постає необхідність пошуку ефективних шляхів для забезпечення повноцінного генетичного фонду нації, актуалізується вивчення наукової спадщини вченого. Адже, поставлені ще у 20-х рр. ХХ ст. професором В. Я. Підгаєцьким питання не лише відтворення, а й зміцнення здоров'я,

формування навичок здорового способу життя, мотивації до всебічного фізичного розвитку засобами фізичної культури не втратили актуальності й до нині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковому обігу сьогодні наявна значна кількість праць присвячених зміцненню здоров'я підростаючого покоління шляхом розробки нових здоров'язберігаючих технологій у фізичній культурі та спорті. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що окремої праці, яка б висвітлювала наукові розробки професора В. Я. Підгаєцького щодо збереження здоров'я дітей та молоді, засобами фізичної культури, на сьогодні немає. Натомість, вивчення наукової спадщини вченого, знайшли відображення у публікаціях таких дослідників, як: Я. В. Ганіткевича (Ганіткевич Я. В., 2002), І. М. Макаренко, І. М. Полякова (Макаренко І. М., Полякова І. М., 1991), О. І. Кундієва, І. М. Сахарчук, І. М. Трахтенберга, О. П. Яворовського (Кундієв Ю. І., Яворівський О. П., Трахтенберг І. М., Сахарчук І. М., 2008), В. Плюща, П. Пундія (Пундій П., 1994).

Метою статті є здійснити аналіз наукових праць професора В. Я. Підгаєцького у галузі гігієни фізичного виховання та розкрити значення наукових пошуків і розробок вченого щодо збереження здоров'я підростаючого покоління та молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій спадщині відомого вченого в галузі професійної гігієни в 20-х рр. ХХ ст. професора В. Я. Підгаєцького налічується близько семи праць присвячених проблемам гігієни фізичного виховання. Це такі праці як: «Роль і завдання фізичної культури. Інститут фізичної культури ВУАН» (1922 р.), «Суспільна та біологічна роль фізичної культури» (1922 р.), «Фізична культура вправне володіння тілом» (1923 р.), «З приводу значення фізичної культури для міського пролетаріату. З Інституту фізичної культури ВУАН» (1923 р.), «З приводу сучасних умов реалізації фізичної культури» (1923 р.), «Фізична культура села» (1924 р.), «Фізична культура та хліборобська праця» (1924 р.) (Ганіткевич Я. В., 2002).

Ще у 20-х рр. ХХ ст. професор Київського медичного інституту – В. Я. Підгаєцький був переконаний у тому, що розробка, перевірка та пошук нових методів на терені нової наукової дисципліни – фізичної культури – має проводитися лабораторним шляхом за участю як анатомів, антропологів, фізіологів, так і гігієністів. Саме для проведення зазначеної дослідної роботи при педагогічній секції Українського наукового товариства (УНТ) 1 березня 1921 р. було засновано Інститут фізичної культури. Основними завданнями, що покладалися на зазначену установу, були: наукова розробка питань з обсягу фізичної культури; організація дослідів, спостережень за результатами впливу чинників фізичної культури на людину. Виконання цих завдань мало забезпечуватися такими установами Інституту фізичної культури: анатоμο-антропометричним кабінетом; фізіологічною лабораторією з дослідними майстернями (ткацькою, теслярською) та гімнастичним залом; музеєм фізичної культури з відділом постійної виставки та гігієнічною лабораторією.

Обіймаючи посаду голови педагогічної секції УНТ, В. Я. Підгаєцький головним чином зосереджував увагу на якомога ефективнішій організації роботи Інституту фізичної культури. Реалізація цих прагнень вченого почала втілюватися в життя після об'єднання установ УНТ із щойно заснованою Всеукраїнською академією наук (ВУАН). У свою чергу Інститут фізичної культури як один із підрозділів науково-педагогічної комісії ВУАН під керівництвом В. Я. Підгаєцького розбудовує свою структуру та суттєво поживляє науково-дослідну роботу, поповнюючи кадровий склад молодими талановитими вченими. Свідченням цьому є те, що у 1921 р. структура Інституту (у складі педагогічної секції УНТ) складалася з трьох підрозділів, а вже в 1923 р. – із семи: анатоμο-антропометричного кабінету, лабораторії гігієни, музею фізичної культури, лабораторії біохімії, фізіологічної лабораторії, лабораторії праці, кабінету антропосоціології та евгеніки (Звідомлення Всеукраїнської Академії наук за 1923 рік, 1924: с. 77).

У стінах Академії наук В. Я. Підгаєцький на посаді завідувача Інституту фізичної культури виявив себе не лише здібним організатором, а й талановитим дослідником-новатором. Через короткий проміжок часу Інститут перетворився у вагому академічну установу з чіткою структурою та конкретно визначеними завданнями. Професор В. Я. Підгаєцький, добре обізнаний з новітніми досягненнями світової медичної науки, зорієнтував підрозділи Інституту

на дослідження найактуальніших на той час проблем. Інститут фізичної культури став однією з вагомих наукових ланок ВУАН, який займався вивченням проблем гігієни фізичного виховання, евгеніки та медичної генетики, м'язової діяльності, процесів втоми, біохімії вітамінів, наукової організації праці. Водночас, головним завданням цього інституту було вивчення проблем гігієни фізичного виховання населення УРСР (Кундієв Ю. І., Яворівський О. П., Трахтенберг І. М., Сахарчук І. М., 2008: с. 34).

Співробітники Музею фізичної культури уклали програми з фізичного виховання для трудових шкіл, які розглядалися і затверджувалися на засіданні Науково-педагогічної комісії та організували екскурсії до музею для учнів та вчителів місцевих шкіл. З метою поширення ідей гігієни фізичного виховання працівники Інституту фізичної культури підтримували тісні контакти з вищими навчальними закладами Києва, трудовими школами, робітничими та піонерськими клубами, військовими частинами, виступали перед їхніми колективами з лекціями, бесідами (Записки історично-філологічного відділу УАН, 1926: с. 97).

Як директор Інституту фізичної культури ВУАН професор В. Я. Підгаєцький підтримував тісні зв'язки зі всесоюзними установами, організаціями й закладами. Лише в серпні-жовтні 1923 р. він виїздив до Москви з експонатами, виготовленими в лабораторіях Інституту, де вони успішно демонструвалися на Всесоюзній сільськогосподарській виставці та були високо оцінені й нагороджені дипломом подяки (Академія наук України, 1993: с. 89).

Поряд із цим, Інститут фізичної культури ВУАН надавав консультативну допомогу Вищій раді фізичної культури при ВУЦВК УСРР, освітнім і санітарно просвітницьким закладам Народного комісаріату освіти УСРР, Наркомату охорони здоров'я УСРР, культурно-спортивним відділам і товариствам профспілок, партійним і комсомольським організаціям щодо розробки матеріалів методичного характеру, планів і положень стосовно розвитку та здійснення фізичного виховання серед усіх вікових груп населення України. Це в свою чергу сприяло створенню розгалуженої мережі відділів і спортивних секцій при губернських і окружних радах фізичної культури (Звідомлення Всеукраїнської Академії наук за 1927 рік, 1928: с. 24).

Інші підрозділи Інституту фізичної культури працювали так само плідно. Систематично влаштовувалися відкриті засідання й конференції, де співробітники лабораторій, кабінетів і музею фізкультури доповідали про результати експериментальних досліджень, виступали з науковими доповідями. Упродовж лише 1923 р. відбулося 12 таких засідань і було проведено наукову конференцію. Окрім того, співробітники Інституту фізичної культури науково-педагогічної комісії ВУАН підготували до друку збірник наукових праць. Співробітники Музею фізичної культури публікували результати своїх досліджень у довіднику Вищої військової школи імені Каменєва та у «Пораднику СоцВиху» (1923 р.) (Підгаєцький В. Я., 1923: с. 10).

Таким чином, наукові ідеї стосовно гігієни фізичного виховання населення та розвитку фізкультури, які генерував очолюваний професором В. Я. Підгаєцьким Інститут фізичної культури, поступово втілювалися в життя. Брошура професора В. Я. Підгаєцького «Фізична культура. Вправне володіння тілом.» обсягом 48 сторінок була видана у друкарні Військоворедакційної ради Українського військового округу. В основу цієї книги покладено схему, яка ілюструє необхідну повсякденну діяльність для реалізації заходів фізичної культури серед широких мас населення. У вищезазначеній праці вчений науково обґрунтував такі питання: умови реалізації сучасної фізичної культури, зміст фізичної культури, економічне значення фізичної культури, форми фізичної культури, план фізичного удосконалення, виховні поради, програми фізичних вправ (Підгаєцький В. Я., 1923: с. 15).

У Київському медичному журналі була надрукована стаття В. Я. Підгаєцького «Роль і завдання сучасної фізичної культури» (1922, № 6). У цій статті вчений висвітлював першочергові заходи для оздоровлення молодого покоління українців і розкрив основні напрямки методичної роботи з фізичної культури. Характеризуючи на сторінках вищезгаданої праці стан розвитку тодішнього суспільства, В. Я. Підгаєцький підкреслював, що цивілізаційні процеси деформують і впливають на всі сторони життя людини, руйнують гармонію в розвитку й роботі її тіла, виснажують її нервово-психічну систему, змінюють її поведінку як члена суспільства. Вузька

спеціалізація праці, урбанізація, забруднення довкілля, погіршення якості їжі, за твердженням ученого, призвели до того, що людина не змогла зберегти ознаки, які набула від предків, і порівняно з представниками попередніх поколінь була менш стійкою біологічною істотою. Водночас В. Я. Підгаєцький наголошував, що вкрай негативний вплив на популяційні процеси мають війни, революції, голод. Ці чинники, як зазначав учений, призвели до суттєвого погіршення генофонду нації. Вказуючи на основні ознаки погіршення якісного складу населення, професор В. Я. Підгаєцький наголошував на тому, що найближчі покоління наших нащадків будуть менш витривалими фізично й більш кволими психічно, ніж попередні. В основу євгенічної політики, яка покликана змінити демографічну ситуацію на краще, на думку вченого, має бути покладене опікування фізичним розвитком, виховання фізичних здатностей та виправлення помилок у розвитку молодого покоління засобами гігієни фізичного виховання (Підгаєцький В. Я., 1922: с. 17).

У статті «Роль і сучасні завдання фізичної культури» В. Я. Підгаєцький обґрунтував необхідність проведення методичної роботи з фізичної культури та розробив ряд першочергових заходів з метою оздоровлення тодішнього покоління українців. До цих заходів належали правильне харчування людини, створення сприятливих гігієнічних умов удома, у школі та в установах фізичної культури, підготовка потрібної кількості кваліфікованих педагогів-фахівців із фізичної культури та лікарів, розробка науково обґрунтованих програм із фізичної культури з урахуванням вікових, національних, побутових та економічних умов життя, а також санітарно-гігієнічних заходів для підвищення рівня матеріального й санітарного добробуту тощо. Окрім того, методична робота з фізичної культури, за переконанням професора В. Я. Підгаєцького, мала проводитися в таких трьох напрямках: психологічна підготовка населення до сприйняття ідей фізичної культури, вивчення актуальних проблем окремих чинників фізичної культури, наукове опрацювання системи фізичної культури відповідно до місцевих умов, проведення загальних санітарно-гігієнічних заходів, забезпечення закладів фізичної культури кваліфікованим персоналом (Підгаєцький В. Я., 1922: с. 21).

Наукове опрацювання професором В. Я. Підгаєцьким проблем фізичного оздоровлення населення у поєднанні з системним підходом щодо фізичного виховання молодого покоління та розробкою євгенічної проблематики стало одним з вагомих чинників, які сприяли масовому розвитку фізкультури і спорту в Україні. У вищих навчальних закладах відкривались кафедри фізкультури. При робітничих клубах і школах споруджувались спортивні майданчики, облаштовувались гімнастичні зали. У медичних закладах системи охорони здоров'я організовувались постійно діючі курси з підготовки спеціальних санітарних лікарів, створювались науково-дослідні кабінети для визначення впливу фізичних вправ на організм людей різних вікових категорій. При центральному апараті Народного комісаріату охорони здоров'я УСРР був створений новий орган – Інспекторат контролю за станом розвитку фізичної культури в губерніях (Підгаєцький В. Я., 1923: с. 7).

У 1923 р. основним місцем роботи професора В. Я. Підгаєцького стає Київський медичний інститут, де він очолив вузькоспеціалізовану кафедру професійної гігієни. Не зважаючи на це, він за сумісництвом продовжував здійснювати керівництво Інститутом фізичної культури ВУАН, який починаючи з 1924 р. був об'єднаний з секцією охорони здоров'я дітей. Проте, зазнавши цих організаційних змін, завдяки науково-організаційній роботі В. Я. Підгаєцького Інститут, продовжував займатися дослідженням раніше визначеної проблематики (Макаренко І. М., Полякова І. М., 1991: с. 47).

Висновки та перспективи подальших досліджень. З огляду на вищевикладене можна підсумувати, що професор В. Я. Підгаєцький обґрунтував ряд першочергових заходів із гігієни фізичного виховання, які в поєднанні з активною консультативною допомогою у справі боротьби зі спадковими хворобами повинні були лягти в основу євгенічної політики країни. Окрім того, вчений як директор Інституту фізичної культури науково-педагогічної комісії ВУАН брав активну участь у створенні осередків наукової роботи із зазначеної проблематики. Про ефективність

роботи Інституту фізичної культури в цей період говорить також і його видавнича діяльність. Так упродовж 1927-1928 рр. один лише професор В. Я. Підгаєцький опублікував 14 наукових робіт. Їх новаторська тематика, глибокий зміст привертала увагу багатьох науковців не лише колишнього СРСР, але й далеко за його межами (Кундієв Ю. І., Яворівський О. П., Трахтенберг І. М., Сахарчук І. М., 2008: с. 57).

Це свідчить про те, що суспільство в усі часи не було байдужим до того, яким життєвим потенціалом володіє підростаюче покоління. Здоров'я нації завжди пов'язувалося у великій мірі зі здоров'ям дітей та підлітків. Тому й тепер в Україні гармонійний розвиток, здоров'я молоді є серед пріоритетів державної політики. Проте, ситуація в сфері фізичної культури та спорту залишається складною. Найгострішою проблемою є низький рівень залучення населення (13 %) до занять фізкультурно-оздоровчої спрямованості. За цим показником Україна суттєво поступається: Фінляндії, Швеції, Великобританії, Чехії, Німеччині та деяким іншим країнам. Тоді як світовий досвід засвідчує, що оптимальна рухова активність упродовж усього життя кожної людини – найефективніший засіб профілактики захворювань та зміцнення здоров'я. За очікуваною тривалістю життя населення України посідає одне з останніх місць в Європі.

Саме тому комплекс заходів, які спрямовані на збереження здоров'я треба починати з дошкільного періоду, активно продовжувати в початковій та зміцнювати в старшій ланці школи. У вирішенні цих завдань важливим є створення та організація здоров'язбережувального освітнього простору, спрямованого на виховання бережливого ставлення до свого здоров'я, прищеплення інтересу та звичок до занять фізичними вправами та володінні елементарними знаннями з гігієни фізичного виховання.

Список використаних джерел і літератури

1. Академія наук України (1993). За ред. член-коресп. АН України А.П. Шпака. Київ: Наукова думка. 432 с.
2. Ганіткевич Я. В. (2002). Українські лікарі – вчені першої половини ХХ століття та їх наукові школи. Бібліографічні записки та бібліографія. Львів: В-во НТШ. 542 с.
3. Дутчак М. В. (2009). Спорт для всіх в Україні: теорія і практика. Київ: Олімп. л-ра. 279 с.
4. Звідомлення Всеукраїнської Академії наук за 1923 рік (1924). З нагоди п'ятирічного існування Академії 1918-1924 рр. Київ: З друкарні ВУАН. С. 77–78.
5. Звідомлення Всеукраїнської Академії наук за 1927 рік (1928). Київ: З друкарні ВУАН, 1928. С. 24, 29.
6. Записки історично-філологічного відділу УАН (1926). Кн. VII-VIII. Київ: З друкарні Української академії наук. 604 с.
7. Кундієв Ю. І., Яворівський О. П., Трахтенберг І. М., Сахарчук І. М. (2008). Володимир Підгаєцький: повернення із забуття. 1889-1937. Житомир: Полісся. 324 с.
8. Макаренко І. М., Полякова І. М. (1991). Библиографический словарь заведующих кафедрами и профессоров Киевского медицинского института (1841-1991). Київ: Здоров'я. 160 с.
9. Підгаєцький В. Я. (1923). З приводу значення фізичної культури для міського пролетаріату. *Красный спорт*. № 2. С. 9–11.
10. Підгаєцький В. Я. (1923). З приводу сучасних умов реалізації фізичної культури. *Красный спорт*. № 3-4. С. 5–7.
11. Підгаєцький В. Я. (1922). Роль і сучасні завдання фізичної культури. *Киевский медицинский журнал*. № 6. С. 15–22.
12. Підгаєцький В. Я. (1923). Фізична культура. Вправне володіння тілом. Київ: Друкарня Військово-редакційної ради Київської військової округи. 48 с.
13. Повар О. (2012). Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів університетів до фізичного виховання й спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві :зб. наук. праць*. № 1 (17). С. 50–55.
14. Пундій П. (1994). Українські лікарі. Бібліографічний довідник. Кн. I: Естафета поколінь національного відродження. Львів-Чикаго. 327 с.
15. Сіренко Р.Р. Фізичне виховання студентів. URL: https://students.lnu.edu.ua/sport/wpcontent/uploads/2015/04/lectons_kurs.pdf.

Refereces

1. Akademiya nauk Ukrayiny (1993) *Za red. chlen-koresp. AN Ukrayiny A.P.Shpaka [Academy of Sciences of Ukraine]*. Kyuyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
2. Hanitkevych, Ya. V. (2002). *Ukrayinski likari – vcheni pershoi polovyny XX stolittya ta yikh naukovi shkoly. Bibliohrafichni zapysky ta bibliohrafiya [Ukrainian doctors are scientists of the first half of the twentieth century and their scientific schools]*. Lviv: V-vo NTSh [in Ukrainian].

3. Dutchak, M. V. (2009). *Sport dlya vsikh v Ukraini: teoriya i praktyka [Sport for all in Ukraine: theory and practice]*. Kyiv: Olimp. 1-ra [in Ukrainian].
4. Zvidomlennya Vseukrayinskoyi Akademiyyi nauk za 1923 rik. (1924). *Z nahody p'yatyrichnoho isnuvannya Akademiyyi 1918-1924 rr. [Report of the All-Ukrainian Academy of Sciences for 1923]*. Kyiv: Z drukarni VUAN, 77-78 [in Ukrainian].
5. Zvidomlennya Vseukrayinskoyi Akademiyyi nauk za 1927 rik. (1928) [Report of the All-Ukrainian Academy of Sciences for 1927]. Kyiv: Z drukarni VUAN, 24, 29 [in Ukrainian].
6. *Zapysky istorychno-filolohichnoho viddilu UAN (1926). [Notes of the historical and philological department]* Kn. VII-VIII. Kyiv: Z drukarni Ukrayinskoyi akademii nauk [in Ukrainian].
7. Kundiyev, Yu. I., Yavorivskyy, O. P., Trakhtenberh, I. M., Sakharchuk, I. M. (2008). *Volodymyr Pidhayetsky: povnennya iz zabuttya. 1889-1937 [Volodymyr Pidhayetsky: returning from oblivion. 1889-1937]*. Zhytomyr: Polissya [in Ukrainian].
8. Makarenko, Y. M., Polyakova, Y. M. (1991). *Byblyohrafycheskyy slovar zaveduyushchykh kafedramy y professorov Kyevskoho medytsynskoho ynstytuta (1841-1991) [Bibliographic dictionary of heads of departments and professors of the Kiev Medical Institute (1841-1991)]*. Kyiv: Zdorovya [in Russian].
9. Pidhayetsky, V. Ya. (1923). *Z pryvodu znachennya fizychnoyi kultury dlya miskoho proletariatu. [On the importance of physical culture for the urban proletariat]*. *Krasnyy sport – Red sports*, 2, 9-11 [in Ukrainian].
10. Pidhayetsky, V. Ya. (1923). *Z pryvodu suchasnykh umov realizatsiyi fizychnoyi kultury [About modern conditions of realization of physical culture]*. *Krasnyy sport – Red sports*, 3-4, 5-7 [in Ukrainian].
11. Pidhayetsky, V. Ya. (1922). *Rol i suchasni zavdannya fizychnoyi ku'tury [The role and modern tasks of physical culture]*. *Kyevskyy medytsynskyy zhurnal – Kiev Medical Journal*, 6, 15-22 [in Ukrainian].
12. Pidhayetsky, V. Ya. (1923). *Fizychna kultura. Vpravne volodinnya tilom [Physical Education. Skillful possession of the body]*. Kyiv: Drukarnya Viyskovo-redaktsiynoyi rady Kyivskoyi viyskovoyi okruhy [in Ukrainian].
13. Povar, O. (2012). *Motyvatsiyno-tsinnisne stavlennya studentiv universytetiv do fizychnoho vykhovannya y sportu [Motivational and value attitude of university students to physical education and sports]*. *Fizychno vykhovannya, sport i kultura zdorovya u suchasnomu suspilstvi : zb. nauk. prats – Physical education, sports and health culture in modern society: Coll. Science. Work*, 1 (17), 50–55 [in Ukrainian].
14. Pundiy, P. (1994). *Ukrayin'ki likari. Biblohrafichnyy dovidnyk. Kn. I: Estafeta pokolin natsionalnoho vidrodzhennya [Ukrainian doctors. Bibliographic reference book. Book I: Relay of generations of national revival]*. Lviv-Chykaho [in Ukrainian].
15. Sirenko, R. R. *Fizychno vykhovannya studentiv [Physical education of students.]* ULR: https://students.lnu.edu.ua/sport/wpcontent/uploads/2015/04/lections_kurs.pdf [in Ukrainian].